

УДК 784.4 : 398-051](477)“19”

Ліна Добрянська

ОЛЕКСА ОШУРКЕВИЧ ТА ЯРОСЛАВ ШУСТ:
на перехресті наукових інтересів

Висвітлено історію спілкування в 1956–57 роках Олекси Ошуркевича, випускника Львівського університету, та Ярослава Шуста, керівника його дипломної роботи „Народнопісенна творчість Волині”. Також охарактеризовано окремі спільні напрями наукової діяльності цих двох знаних етнофілологів у галузі збирання музичного фольклору, дослідження родинних місцевостей видатних українських літераторів, вивчення народноінструментальної культури Західної України, зокрема лірницької традиції та ін. Констатовано вагомє значення доробку Я. Шуста та О. Ошуркевича для розвитку української фольклористики другої половини ХХ століття.

Ключові слова: Ярослав Шуст, Олекса Ошуркевич, народнопісенна творчість Волині, запис фольклору.

Олекса Ошуркевич та Ярослав Шуст – відомі українські етнофілологи, чий життєві шляхи перетнулися в 1956–57 роках у Львівському університеті¹, коли Я. Шуст, уже досвідчений науковець, кандидат філологічних наук, керував дипломною роботою² студента О. Ошуркевича. Свої враження від педагога О. Ошуркевич наприкінці життя виклав у спогадах [7], які, власне, й інспірували до написання цього повідомлення. Його метою є висвітлити особливості коротких взаємин педагога й учня, а також доповнити не надто об’ємну літературу про діяльність обох дослідників на ниві української фольклористики новими фактами³.

¹ Наскільки відомо, після закінчення університету О. Ошуркевич більше із Я. Шустом не зустрічався, а їхнім можливим майбутнім науковим контактам перешкодила передчасна смерть Я. Шуста 1961 року.

² Див.: [31]. Зміст роботи в Додатках на с. 203 цього числа „Етномузики”.

³ Про життєдіяльність О. Ошуркевича див.: [25; 26; 36; 37], а також джерела в бібліографії про дослідника у: [25, с. 54–67; 26, с. 18–21]. Мінімальною є література про Я. Шуста, див.: [8; 38]

Спілкування із Я. Шустом було корисним для О. Ошуркевича як у часи підготовки випускної роботи про народнопісенну творчість Волині, так і в майбутньому. Безсумнівно, що Я. Шуст значною мірою вплинув на розвиток свого студента як науковця: будучи сам високо освіченою людиною¹, він активно заохочував О. Ошуркевича до опрацювання великої кількості фахової літератури [7, с. 167–168]². Пошук та вивчення широкого кола необхідних дипломникові видань допомогли О. Ошуркевичу на високому рівні підготувати два початкові розділи випускної роботи [31, с. 7–35]. У першому з них, присвяченому „загальному огляду історії дослідження ... [народно-пісенної творчості Волині] за першоджерелами” [31, с. 6], чи не

¹ Я. Шуст здобув ґрунтовну гімназійну та університетську освіту, знав близько десяти мов.

² Перелік використаних джерел у дипломній роботі О. Ошуркевича містить 35 позицій [31, с. 107–110], де більшість – це книжки та періодика XIX–початку XX століття (із них чотири – іншомовні). Цікаво, що в початковому „ідеологічно правильному” підрозділі списку літератури наведено лише 3 джерела, де один із авторів, поряд із Леніним та Горьким, – Іван Франко. Очевидна перевага давніх видань зрозуміла з огляду на підзаголовок дипломної роботи про пісні „дореволюційного походження”. Однак згадані три з половиною десятка джерел – це лише „верхівка айсберга”, що підтверджує робочий зошит О. Ошуркевича (цей рукопис разом із дипломною роботою зберігається в рамках однієї архівної справи із наскрізною пагінацією) [30, С. 111–154]. Десятки сторінок зошита заповнені рукою О. Ошуркевича списками переглянутих ним джерел (поряд з якими виписані їхні бібліотечні шифри), які і нині є золотим фондом української фольклористики. Більшість з-поміж них становлять різноманітні фольклорні збірники – Вацлава з Олеська, Я. Головацького, М. Грінченка, К. Квітки, І. Колесси, Ф. Колесси, О. Кольберга, М. Костомарова, П. Куліша, М. Лисенка, О. Максимовича, І. Рудченка, Д. Січинського, М. Сумцова, Ів. Франка, Лесі Українки, П. Чубинського, окремі томи Записок Наукового товариства ім. Шевченка, Етнографічні збірники НТШ та ін. Ці списки під керівництвом педагога О. Ошуркевич складав на основі каталогів львівських наукових бібліотек (зокрема, як можна зробити висновок із позначок О. Ошуркевича, Львівської бібліотеки АН УРСР (нині – імені В. Стефаніка) та Наукової бібліотеки Львівського університету [30, с. 111–154] або ж запозичував з інших видань – наприклад, 20 позицій було взято з „Української усної словесності” Філарета Колесси [16]. До речі, дивно, що О. Ошуркевич наважився включити „Українську усну словесність” у список літератури дипломної роботи, при тому, що в радянські часи вона фактично була під забороною через згадку в ній українських січових стрільців та визвольних змагань. Навіть Я. Шуст, очолюючи у Львівській консерваторії комісію з підготовки до публікації 10-томника праць Ф. Колесси, не включив її до плану видання [20, с. 74–76].

найбільше уваги було приділено волинському збірнику О. Кольберга [44]¹. Цікаво, що серед переглянутих студентом праць була і нова на той час публікація самого Я. Шуста – брошура 1955 року про Ф. Колессу² [42].

У другому розділі дипломного дослідження про „роботу Лесі Українки в галузі збирання та дослідження народнопісенної творчості Волині” [31, с. 6] О. Ошуркевич спирався головню на два цінні джерела. *Перше* – збірник Климента Квітки „Народні мелодії з голосу Лесі Українки” [24], із яким студент, скоріш за все, зміг ознайомитися власне завдяки своєму викладачеві: у робочих матеріалах О. Ошуркевича³ біля назви цієї книги є позначка „Бібліотека консерв[аторії]”. Очевидно, що саме Я. Шуст, який у ті роки вже працював за сумісництвом у Львівській консерваторії, зорієнтував дипломника, де саме можна доступитися до цього раритетного видання⁴. Також Я. Шуст міг наштовхнути свого студента на висновок про те, що „вищим етапом у дослідженні та публікації народнопісенної творчості Волині були праці Лесі Українки та Климента Квітки”, – згадка у суто філологічній роботі здобутків призабутого українського етномузиколога на той час була далеко не типовим явищем [32]. У цьому ж розділі О. Ошуркевич скористався і нещодавньою (1956 року видання) публікацією статті К. Квітки про музично-фольклористичну спадщину Лесі Українки [15] та вмістив доволі велику цитату звідти, характеризуючи *друге* із вище згаданих джерел – рукописний зшиток „Записи

¹ О. Ошуркевич описує історію створення збірника, подає цитати польською мовою із передмови, наводить критичні зауваги В. Гнатюка, Ів. Франка та Ф. Колесси, вказує на переваги збірки. Крім того, у робочому зошиті аналізується географія матеріалів О. Кольберга із вибіркою сіл різних районів Волинської області [30, с. 135], зокрема і з тих, де сам О. Ошуркевич був в експедиціях (див. про це нижче у даному повідомленні). Правда, подаючи бібліографічний опис джерела у списку літератури, О. Ошуркевич помилився місцем видання, написавши Львів („Lwów) замість Краків [31, с. 107].

² Як відомо, Я. Шуст у свій час був аспірантом академіка, одним із перших дослідників його життя та творчості, головою комісії у Львівській консерваторії з підготовки до видання десятитомника його праць. Див. про це детальніше: [8, с. 290, 293].

³ Мається на увазі робочий зошит О. Ошуркевича (див. виноску 2 на с. 10).

⁴ Звичайно, не виключено, що цю інформацію студент міг здобути і в бібліотечних каталогах університету, звідки у 1939 році до консерваторії був перебазований заклад музикології разом із його книгозбірнею [22, с. 140].

Колодяженських пісень” [10]. Цей рукопис О. Ошуркевич віднайшов влітку 1956 року у фондах Волинського краєзнавчого музею під час пошуків матеріалів про фольклористичну діяльність Лесі Українки [7, с. 166; 31, с. 28]. За спогадами дослідника, Я. Шуст був дуже задоволений знахідкою цього рукопису [7, с. 166]¹, характеристиці якого згодом було відведено поважну частину другого розділу дипломної роботи [31, с. 28–31]². Таким чином О. Ошуркевич став першим, хто описав цей цінний оригінальний рукопис Лесі Українки та її сестри й проаналізував його вміст³.

Разом із тим, Я. Шуста та О. Ошуркевича поєднують не лише роки підготовки дипломної роботи. Якщо в цілому оглянути їхні життєві та творчі шляхи, то можна спостерегти, що попри двадцятилітню різницю у віці⁴ та розбіжність у статусі на момент зустрічі (викладач–студент), між дослідниками є доволі багато спільного – як в певних моментах особистого досвіду, так і в специфічних наукових пріоритетах.

У найширшому сенсі очевидним спільним зацікавленням для них обох завжди була українська народна творчість. Інтерес до неї ве-

¹ Очевидно, що О. Ошуркевич при підготовці дипломної користувався копією, знятою зі зшитка [31, с. 28], тому Я. Шуст також мав можливість безпосередньо ознайомитися із цим раритетним рукописом.

² Фрагмент тексту другого розділу вміщено в Додатках до цього числа „Етномузики” на с. 204–205.

³ Викликає певне здивування, що наприкінці 90-х років у передмові до „Пісень з Колодяжна” [34] О. Ошуркевич, оповідаючи про рукописний зшиток, не згадує ні про те, що саме він віднайшов його в фондах музею, ні про те, що був першим його дослідником. Можливо, причиною цього стала надмірна скромність О. Ошуркевича або й те, що в майбутньому він більшою мірою переключився на польові студії Лесиною краю, залишивши теорію іншим науковцям. Див., наприклад: [34, с. 8, виноска 2; 18, с. V–VIII].

Шкода, що студії над зшитком, які здійснив О. Ошуркевич у дипломній роботі, зовсім не призвели до введення цього оригінального джерела в науковий обіг – принаймні, до часу першого видання матеріалів рукопису в 9-му томі зібрання праць Лесі Українки [17]. Зокрема, про існування цього рукопису, вочевидь, не підозрював навіть такий видатний знавець музично-фольклористичних джерел як В. Гошовський – ні здійснюючи у 1965 році експедицію в Колодяжне, ні керуючи роком пізніше дипломною роботою Людмили Карпеко, що базувалася на колодяженських матеріалах [14].

⁴ Рік народження Я. Шуста – 1913, О. Ошуркевича – 1933.

ликою мірою був зумовлений філологічною спеціалізацією Я. Шуста та О. Ошуркевича, одержаною в різний час на тому ж українському відділенні філологічного факультету Львівського університету¹.

Студії над українським фольклором для них обох мали не лише академічний характер, оскільки поряд із теоретичними напрацюваннями в цій галузі² і Я. Шуст, і О. Ошуркевич відзначилися вагомими здобутками як практики, збирачі. Експедиційна діяльність Я. Шуста, зокрема, проваджена у Львівській консерваторії в 1958–60 роках, була хоч і короткою, однак саме вона поклала початок систематичній збирацькій діяльності цього закладу і принесла перші повоєнні записи західноукраїнського музичного фольклору [3; 4; 8, с. 294–297]. Натомість польовий стаж О. Ошуркевича є просто вражаючим – понад півстоліття [37, с. 164]. Завдяки невтомній багатолітній праці волинський етнограф заслужено здобув собі репутацію найрезультативнішого збирача на теренах Західної Волині та Західного Полісся³.

Цікаво, що студент і педагог розпочали свої польові студії приблизно одночасно⁴. Найстаріший автограф Я. Шуста із записом народних пісень, що зберігається в ПНДЛМЕ, датований березнем 1953 року⁵, а восени 1954-го він як викладач практичних музично-фольклористичних дисциплін у консерваторії провів кілька збирацьких сеансів в одному із сіл неподалік від Львова [6; 39]. Крім того, за спогадами З. Штундер [12], Я. Шуст у 50-х роках виїжджав у терен і

¹ Я. Шуст закінчив Львівський університет 1940 р., О. Ошуркевич – 1957 р.

² Див. джерела із виноски 3 на с. 9.

³ Уже на початку 1980-х років збирацький доробок О. Ошуркевича налічував понад дві тисячі одиниць із волинсько-поліського регіону – саме стільки записів дослідника було згодом скопійовано у фонди Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології (далі – ПНДЛМЕ). Архівний шифр особистого фонду дослідника – НІ-10.

Див. також: Показчик населених пунктів, обстежених О. Ошуркевичем, на с. 200–202 цього числа „Етномузики”.

⁴ До речі, у ті ж часи, в 1955 році, розпочав свою збирацьку діяльність і В. Гошовський, коли вирішив обрати новий для себе професійний шлях – музичну фольклористику. Власне те, що початки збирацької діяльності для багатьох відомих дослідників (а в 1958-му була запроваджена й експедиційна робота у Львівській консерваторії) припали на цей період, не виглядає збігом, адже невдовзі після закінчення сталінської епохи західноукраїнські дослідники музичного фольклору нарешті змогли приступити до його запису.

⁵ Обставини, за яких Я. Шуст записав від руки дві народні пісні, не відомі.

від університету – очевидно, у рамках фольклористичної та (або) діалектологічної практики студентів-філологів¹.

Можливо, саме під час проведення однієї із таких університетських практик зробив у 1955 році свої перші записи й О. Ошуркевич². Правда, нині, на жаль, не відомо, чи були в Я. Шуста та О. Ошуркевича спільні виїзди³ та й чи взагалі О. Ошуркевич брав участь в експедиціях від університету. У вступі до дипломної роботи О. Ошуркевич пише про пісенні матеріали, які зібрав „в діалектологічній експедиції в 1955-56 рр.⁴, що проходила в кількох районах Волинської області”⁵ [31, с. 5], не уточнюючи при цьому, хто саме був її організатором⁶. Так чи інакше, здобуті в ці роки записи, очевидно, і спонукали О. Ошуркевича до вибору теми дипломного

¹ На жаль, інформація про експедиційну діяльність у Львівському університеті в середині ХХ століття є доволі скупою, окремі згадки про це див. у: [1, виноска на с. 135]). У яких саме експедиціях і в якому статусі (керівника чи учасника) виїжджав від університету Я. Шуст, нині не відомо.

² Див. детальніше про першу експедицію О. Ошуркевича: [36, с. 181 та виноска 3 на с. 185].

³ Принаймні, про такий факт О. Ошуркевич не згадав у своїх Спогадах. Можна лише зауважити, що загалом Я. Шуст не раз охоче співпрацював із своїми студентами, як із консерваторії, так і з університету, розділяючи із ними збирацькі обов’язки в терені. Подібне було у 1954 році із хоровим диригентом С. Стельмашуком [6; 39] або ж в експедиції 1958 року (ЕК-2 за архивним шифром ПНДЛМЕ) із філологом Лук’яном Вардзаруком [40], у майбутньому відомим етнографом. Див. про це, зокрема: с. 74–76 цього числа „Етномузики”.

⁴ На самому початку третього розділу О. Ошуркевич вказує дещо інші хронологічні рамки експедицій – 1955–57, можливо, маючи на увазі ще й якісь особисті виїзди 1957 року [31, с. 36].

⁵ У дипломній роботі географію діалектологічних поїздок не зазначено, однак деякі відомості можна віднайти завдяки паспортизації вміщених у додатку творів, зафіксованих у: м. Берестечко, с. Залужжя (Володимир-Волинського (раніше – Устилузького) району), с. Коритниця (Володимир-Волинського (раніше – Устилузького) району), Мельники (Любомльського (раніше – Шацького) району), с. Милановичі (Турійського (раніше – Луківського) району), с. Несвіч (Луцького (раніше – Сенкевичівського) району), с. Хотешів (Ратнівського району), а також географічно не уточнених у дипломній сіл із Луківського (нині Турійського) та Шацького районів.

⁶ В інтерв’ю, яке лягло в основу статті про збирацьку діяльність О. Ошуркевича [5, виноска 4 на с. 76], дослідник розповідав, що діалектологічні експедиції, в яких він брав участь, проводилися Львівським відділенням Інституту суспільних наук з метою збору матеріалів для майбутнього „Атласу української мови” – треба розуміти, тих його томів, де вміщені дані з Волині та Полісся.

дослідження та склали її основу – найоб’ємніший третій розділ [31, с. 36–78]¹. Частину пісенних текстів було також вміщено в Додатку до роботи [31, с. 91–109].

Нині точно не відомо, чи використовували у фольклористичних та діалектологічних експедиціях середини п’ятдесятих років звукозаписувальну техніку². Стосовно ж самих Я. Шуста та О. Ошуркевича можна зауважити, що початково практикований ними рукописний спосіб фіксації згодом змінився на аудіозапис за допомогою магнітофона³.

Базова філологічна освіта Я. Шуста та О. Ошуркевича вплинула на те, що обох дослідників особливо приваблювали як об’єкти польового обстеження родинні місцевості знаменитих літературних діячів – зокрема, Івана Франка та Лесі Українки, а в О. Ошуркевича – ще й Тараса Шевченка⁴.

Для Я. Шуста дослідження народної творчості батьківщини Івана Франка було складовою частиною його плідної франкознавчої діяльності [4, с. 125, виноска 5], тому не дивно, що саме Нагуєвичі та

¹ У цьому ж 3-му розділі було також уміщено пісні, „записані іншими збирачами в дореволюційні або пореволюційні часи” задля порівняння цих творів із новоздобутими матеріалами [31, с. 36]. До останнього найкоротшого розділу про народнопісенну творчість Волині радянського походження, який явно був даниною тодішнім реаліям, увійшла незначна кількість новітніх пісень, взятих О. Ошуркевичем здебільшого із тогочасної періодики [31, с. 79–88].

² Принаймні у дипломній роботі О. Ошуркевич про це не згадує – очевидно, що в експедиціях, у яких він брав участь, традиційно практикувався рукописний спосіб фіксації. Причини цього полягають не лише в поганому технічному забезпеченні збирачів, але й у негативній практиці, що міцно вкорінилася в українській фольклористиці і зберегла актуальність практично до наших часів [1, с. 135–136]. Разом з тим відомо, що вже на початку 1960-х років у діалектологічних експедиціях Львівського університету використовували магнітофон, свідченням чого є кілька бобин, які нещодавно віднайшов в університеті Андрій Вовчаком. Нині точно не можна встановити, чи були це виїзди, здійснені силами філологічного факультету, чи їх організував Інститут суспільних наук (див. виноску 6 на с. 14), який з вересня 1963 р. до квітня 1969 р. перебував під юрисдикцією університету [11].

³ Як згадувалося вище, Я. Шуст зробив свої перші магнітофонні записи 1958 року, а О. Ошуркевич – не раніше, ніж у 1968 році, принаймні саме цим роком датуються його найстаріші матеріали, задепоновані в ПНДЛМЕ.

⁴ Див.: [27; 35]. Про підготовку до видання матеріалів із Шевченкового краю див. публікацію Юрія Рибачака на с. 120–121 та 139–148 у цьому числі „Етномузики”.

їх околиці було обрано як потенційні місця для майбутніх фольклористичних експедицій у Плані етномузикологічних заходів Львівської консерваторії, який у листопаді 1955 року підготував Я. Шуст [2]. Згодом, у січні 1958 р. якраз в селі Івана Франка відбулися перші збирацькі сеанси, що їх провів науковець разом із З. Штундер [4]¹. Невеличка частка матеріалів цього виїзду була опублікована у різних виданнях через багато років після смерті Я. Шуста².

О. Ошуркевич, у свою чергу, спорадично займався усною народною творчістю Нагуєвич понад чверть століття, від 1966 до 1992 року, результатом чого стало у 2007 році видання окремого збірника [9]³.

При тому, що студії Я. Шуста та О. Ошуркевича, пов'язані з іменем Івана Франка, ніяким чином не перетиналися, дещо іншою була ситуація із Лесею Українкою. Так, і педагог, і студент у середині п'ятдесятих років мали спільний інтерес до цієї теми, у тому числі і у зв'язку із дипломною роботою. Правда, на той час О. Ошуркевич не ставив собі за мету здобути новітній матеріал із батьківщини Лесі Українки, оскільки для другого розділу дипломної роботи йому, очевидно, було цілком достатньо вже наявних матеріалів – Квітчинського збірника [24] та Колодяженського зошита [10], а для третього – записів діалектологічних експедицій. Натомість Я. Шуста цікавив власне сучасний стан народномузичної культури родинної місцевості поетеси, свідченням чого є один із пунктів згаданого вище Плану 1955 року про експедицію „на батьківщину Лесі Українки, в село Колодяжне на Волині”⁴ [2]. На жаль, ці наміри у консерваторії так і залишалися намірами, аж поки у 1965 році таке завдання не реалізував В. Гошовський⁵. Цікавим збігом є те, що у тому ж 1965 році відбувся і перший збирацький сеанс в Колодяжному⁶ О. Ошуркеви-

¹ Матеріали експедиції зберігаються в ПНДЛМЕ (ЕК-1 за архівним шифром).

² Перелік видань із опублікованими записами див. у: [4, с. 132–133].

³ Під час першої експедиції в Нагуєвичі в серпні 1966 року О. Ошуркевич здійснив „візуальне обстеження пам'ятних літературно-меморіальних місць і фольклорної традиції” [9, с. 7], тобто самих аудіозаписів не проводив.

⁴ Крім того, для студентів наукового товариства Львівської консерваторії одна із пропонуваних Я. Шустом для розробки тем звучала як „Сьогоднішні Волинські народні пісні (с. Колодяжне)” [2].

⁵ Див. виноску 3 на с. 12.

⁶ Як і на початках обстеження Нагуєвич (див. вище виноску 3) у 1965 році О. Ошуркевич звукозаписувальну техніку ще не використовував [34, с. 3]

ча. Цей виїзд поклав початок його тривалим багатолітнім польовим студіям Лесиного краю, які увінчалися появою кількох народномузичних збірників. Один із них наприкінці 1990-х років вдалося видати друком [34]¹, а, крім того, деякі записи було опубліковано ще 1970-го року в збірнику „Пісні з Волині”, який підготував О. Ошуркевич [33]².

Власне збірка „Пісні з Волині” стала першим серйозним виданням О. Ошуркевича і одночасно підсумком перших 15 років його збирацької роботи в цьому терені. Загалом же польове обстеження Західної Волині та Західного Полісся без перебільшення стало для дослідника справою цілого життя [5; 36].

Натомість географія поїздок Я. Шуста великою мірою зумовлювалася поточними потребами тих закладів, які організовували виїзди³, але якщо взяти до уваги підготовлені ним особисто пропозиції, то можна зауважити, що в середині п'ятдесятих років галицького дослідника також приваблював волинсько-поліський регіон, зокрема, „села Хотишів⁴, Самари, Видраниця Ратнівського району на Ковельщині для запису волинських народних мелодій” [2]. Не дуже зрозуміло, якою була мотивація Я. Шуста обрати саме ці населені пункти, адже ці його плани, намальовані 1955 року, так і не реалізувалися, однак цікаво, що за кілька років потому під час однієї із діалектологічних експедицій у с. Хотешові побував О. Ошуркевич і навіть використав у додатку до дипломної роботи жнивну пісню із цього села.

Не виключено, що ця територія могла приваблювати Я. Шуста у зв'язку з діяльністю його вчителя Ф. Колесси. Так, Я. Шуст неодноразово робив спроби добитися видання 435 волинських пісень⁵

¹ Про багатостраждальну історію підготовки до видання матеріалів із родинних місцевостей Лесі України, чим О. Ошуркевич займався у співпраці з львівським етномузикологом М. Мишаничем, див. публікацію Юрія Рибак в цьому числі „Етномузики”.

² Детальніше про цей збірник див.: [36, с. 182].

³ У роки, коли Я. Шуст працював у консерваторії, основним регіоном для обстеження був обраний карпатський, зокрема Гуцульщина [3, с. 42–43; 4, с. 142].

⁴ Правильно Хотешів, і не Ратнівського, а Камінь-Каширського району.

⁵ Про „Волинські пісні” Ф. Колесси відомо, що 305 із них було зібрано і передано академікові в рамках проекту-конкурсу на зібрання народних пісень, що проходив на теренах Волинського воєводства 1934 року [19, с. III]. Той факт, що Я. Шуст подає більше число пісень, пояснюється, можливо, наявністю в архіві Ф. Колесси ще й інших творів з цієї території.

з архіву академіка [2; 20, с. 76], а також розповідав про них своєму студентові, про що згадував О. Ошуркевич [7, с. 166–167]. Також вони обговорювали віднайдені О. Ошуркевичем відомості про польську експедицію Ф. Колесси та Казімежа Мошинського 1930-х років [23]¹.

Важливе місце у фольклористичній діяльності Я. Шуста та О. Ошуркевича займало дослідження української народної музики, чому зовсім не заважала філологічна спеціалізація обох дослідників². Показово, що, записуючи музичний фольклор, вони не обмежувалися лише піснями, інтерес до яких зрозумілий для словесників, але й активно цікавилися інструментальною музикою. Я. Шуст, наприклад, фіксував її у всіх своїх консерваторських експедиціях 1958–60 років, а також, наскільки відомо, і в поїздках від університету [8, с. 296]. Усього серед схопленого ним на плівки, здебільшого, на території Карпат³, близько півсотні зразків ансамблевого і сольного ви-

¹ У дипломну роботу відомості про внесок Ф. Колесси у дослідження волинсько-польських теренів не потрапили, що О. Ошуркевич пояснював у Спогадах виявом обережності з боку Я. Шуста через тогочасні складні суспільно-політичні умови [7, с. XX].

² Я. Шуст, на відміну від О. Ошуркевича, мав музичну освіту. Влаштувавшись на роботу до консерваторії, Я. Шуст в автобіографії зазначив, що навчався паралельно з гімназією у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка, де опанував низку музично-теоретичних дисциплін, закінчив 7 років скрипкового класу та диригентський курс. Останнє придалося йому згодом під час керівництва мішаним хором філологічного факультету Львівського університету, для якого Я. Шуст підготував також не менше ніж десять обробок слов'янських народних пісень [28]. Загалом навиків, які здобув Я. Шуст у ВМІ ім. М. Лисенка виявилось йому достатньо для написання етномузикологічних частин дисертації, де він, зокрема, виявив себе як серйозний інструментознавець. Прикметно, що О. Ошуркевич у Спогадах, „представляючи” Я. Шуста, насамперед називає його музикознавцем і лише в другу чергу – фольклористом, очевидно, бажаючи підкреслити важливу роль, яку відігравала музика в житті його вчителя [7, с. 165].

³ Завдяки тому, що саме в карпатському регіоні, відомому своєю розвинутою інструментальною традицією, відбулася переважна більшість консерваторських виїздів 1958–1960 років (див. виноску 3 на с. 17), Я. Шустові та його колегам вдалося записати чимало інструментальних творів – на них припадає близько третини всього зафіксованого [3, с. 46]. Загалом же така вагома частка інструментальної музики стала свого роду винятком в експедиційній діяльності Львівської консерваторії, орієнтованої головню на дослідження пісенного фольклору.

конання, серед яких – награвання скрипки, трембіти, кози, цимбалів, різних видів сопілкових інструментів¹.

Дослідження інструментальної музики, що провадив О. Ошуркевич, були значно результативнішими з огляду як на кількість рекордованих ним творів, так і на подальше теоретичне опрацювання етнографом здобутих матеріалів. Розвідка, присвячена його інструментознавчій діяльності [43], свідчить, що протягом 1968–87 років збирач записав у 16 населених пунктах Волинської області понад півтори сотні інструментальних творів, переважну більшість яких склала скрипкова та ансамблева музика², а також опублікував кілька статей³ та підготував окреме видання з історії народних інструментів – зокрема про реліктові поліські труби, роги та ріжки [29].

Ще одним вагомим спільним зацікавленням дослідників у руслі вивчення народноінструментальної культури була традиція народних співців-професіоналів. Для Я. Шуста кобзарсько-лірницьке мистецтво стало предметом ґрунтовного дослідження у кандидатській дисертації [41]⁴ [8, с. 291]. Утім, ця праця базувалася винятково на писемних джерелах – ні в роки підготовки дисертації, ні згодом науковець, наскільки відомо, не намагався спостерегти лірницьку культуру в її нехай вже відмираючому, але все ж ще активному стані⁵. Натомість наприкінці 1960-х років це вдалося здійснити О. Ошуркевичу, який зафіксував унікальний репертуар одного з останніх поліських лірників [36, с. 183]. У 2002 році дослідник у співпраці

¹ Загальне число творів, які зібрав Я. Шуст переважно разом із З. Штундер (ЕК 1–4 за архівним шифром ПНДЛМЕ), подається приблизним, оскільки деякі з них, на жаль, були втрачені, як, наприклад, записи бойківської троїстої весільної музики, зроблені особисто Я. Шустом у 1959 році (ЕК-2) [8, с. 295–296].

² Окрім того, О. Ошуркевич записував виконавців на дудці, гармоністів, ріжкаря, лірників та інструментальні капели.

³ Див. їх перелік у: [43, с. 112].

⁴ Детальніше про дисертацію Я. Шуста див. [8, с. 290–291].

⁵ Разом із тим не виключено, що Я. Шуст міг подати цю ідею своїй експедиційній колезі З. Штундер. За її спогадами, орієнтовно у 1961 році, на Великдень, вона разом із студентами спеціально виїжджала до Почаєва, щоб записати лірників біля церкви, однак збирацький сеанс не відбувся через те, що, з її слів, „міліція всіх лірників збрала і в невідомому напрямі повезла. Ми об’їздили цілий район Почаївський і ніде не знайшли нікого з лірників. Отак влада боролася з церквою, з лірниками” [13] (очевидно, під приводом тогочасних законів про боротьбу із жебрацтвом).

із етномузикологом Юрієм Рибакком підсумував свої тривалі студії над лірництвом виданням народномузичного збірника [21]¹. У теоретичній частині цього видання, як і в списку використаних джерел, покликань на кандидатську дисертацію Я. Шуста немає, головню з тієї причини, що О. Ошуркевич не віднайшов у роботі свого вчителя жодних відомостей про поліську лірницьку традицію [7, с. 168].

На завершення усього вищесказаного можна зауважити, що навіть побіжний огляд діяльності Я. Шуста та О. Ошуркевича, здійснений з акцентом лише на основні точки дотику, демонструє помітний внесок обох науковців у цілий ряд галузей української фольклористики загалом і етномузикології зокрема. Залишається сподіватися, що творчі здобутки обох дослідників ще дочекаються докладнішого та глибшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Вовчак А. На шляху до створення архіву українського фольклору / А. Вовчак // Вісник Львівського університету / упоряд. А. Вовчак, І. Довгалюк. – Львів, 2009. – С. 133–155. – (Серія філологічна ; вип. 47).
2. Державний архів Львівської області. – Фонд Р-2056. – Опис 1. – Спр. 157.
3. Добрянська Л. Експедиційна діяльність у Львівській консерваторії 1958–1961 років: Початки формування фонограмархіву ПНДЛМЕ / Л. Добрянська // Народна творчість українців у просторі та часі: Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору „Берегиня”. – Луцьк, 2010. – С. 39–49.
4. Добрянська Л. Експедиція Львівської консерваторії в село Івана Франка / Л. Добрянська // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2007. – Число 2. – С. 123–147.
5. Добрянська Л. Збирацький доробок О. Ошуркевича / Л. Добрянська // Третя конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель : матеріали / ред.-упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 1992. – С. 74–83.
6. Добрянська Л. Початки збирацької діяльності Львівської консерваторії: Експедиція Ярослава Шуста 1954 року / Л. Добрянська // Дев'ята конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-

¹ Рецензію Михайла Хая на це видання див. на с. 182–186 цього числа „Етномузики”.

- володимирських) та суміжних земель : Матеріали / ред.-упорядники Б. Луканюк та Ю. Рибак. – Львів, 2010. – С. 99–103.
7. Добрянська Л. Спогади Олекси Ошуркевича про свого вчителя Ярослава Шуста / Л. Добрянська // Етномузика / упоряд. В. Ярмола. – Львів, 2016. – Число 12. – 163–170.
 8. Добрянська Л. Ярослав Шуст – етномузиколог / Л. Добрянська // Вісник Львівського університету / упоряд. А. Вовчак, І. Довгалюк. – Львів, 2006. – С. 288 – 299. – (Серія філологічна ; вип. 37).
 9. З фольклорної криниці Франкового села : народні пісні, перекази, спогади / записи, впорядкування і прим. О. Ошуркевича. – Луцьк, 2007. – 168 с.
 10. Записи Колодяжанських (с. Колодяжне коло м. Ковля на Волині) пісень / Записувала Леся Українка та її сестра Ольга // Волинський краєзнавчий музей. – Інв. № ЛУ-28.
 11. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Інтернет-сторінка : <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/about/history/> [дата звернення : 2015.09.26].
 12. Інтерв'ю із З. Штундер / Аудіозапис Л. Добрянської від 1.11.2005 // Архів ПНДЛМЕ. – Львів, 2005.
 13. Інтерв'ю із З. Штундер / Аудіозапис Л. Добрянської від 11.02.1998 // Архів ПНДЛМЕ. – Львів, 1998.
 14. Карпеко Л. С. Українські календарні пісні Волинської області / Л. Карпеко; наук. кер. В. Гошовський. – Львів, 1966. – Машинопис. – 60 с.
 15. Квітка Климент. Музично-фольклористична спадщина Лесі Українки / К. Квітка // Леся Українка : Публікації, статті, дослідження. – У 2 т. – Київ, 1956. – Т. 2 : Публіцистика, прозові твори, листи, статті, дослідження, спогади. – С. 429–446.
 16. Колесса Ф. Українська усна словесність / Ф. Колесса. – Львів, 1938. – 643 с.
 17. Колодяженські пісні з рукописного зошита / [записали Леся Українка та Ольга Косач] // Леся Українка. Зібрання творів у 12 т. – Київ : Наукова думка, 1977 р. – Т. 9. – С. 30–88, 377–383.
 18. Колодяженські пісні з рукописного зошита в записях Лесі Українки та Ольги Косач [Текст] / Волинський краєзнавчий музей. Факс. вид. – Луцьк, 2006. – 154 с.+ дод.
 19. Конкурс на волинські народні пісні в 1934/35 навчальному році: Вибране / ред. Б. Луканюк. – Рівне, 2015. IV+20 с. з нот.
 20. Листування дирекції Львівської консерваторії з приводу видання праць Філарета Колесси / публікація Ліни Добрянської // Етномузика / упоряд. Л. Добрянська. – Львів, 2015. – Число 11. – С. 69–38.
 21. Лірницькі пісні з Полісся. Матеріали до вивчення лірницької традиції / записи, впоряд. та примітки О. Ф. Ошуркевича. Нотні транскрипції Ю. П. Рибак. Рівне, 2002. – 130 с.

22. Мазепа Л. Шлях до музичної академії у Львові. У двох томах. – Том 2 : Від Консерваторії до Академії (1939–2003) / Л. Мазепа, Т. Мазепа. – Львів, 2003. – 200 с.
23. Музичний фольклор з Полісся у записах Ф. Колесси та К. Мошинського / упоряд., вступ. стаття, прим. і перекл. з польської С. Грици. – Київ, 1995. – 432 с.: нот.
24. Народні мелодії. З голосу Лесі Українки / записав і упорядив Климент Квітка. – Ч. I і II. – Київ, 1917/8.
25. Олекса Ошуркевич : Біобібліографічний покажчик / упоряд. В. Бабій. – Луцьк, 2004. – 80 с.
26. Олекса Ошуркевич : Штрихи до творчого портрета (1933–2010). – Луцьк, 2013. – 22 с.
27. Оповіді Шевченкового краю / записи, впорядкув. і прим. О. Ошуркевича. – Луцьк, 2004. – 132 с.
28. Особова справа Я. Шуста // Архів ЛНМА ім. М.В. Лисенка. – Опис 2 О/С. – Спр. 16.
29. Ошуркевич О. Затрубили труби : З історії народних музичних інструментів / О. Ошуркевич. – Луцьк : Надстир'я, 1993. – 24 с.
30. Ошуркевич О. Матеріали до дипломної роботи / О. Ошуркевич // Державний архів Волинської області. – Ф. Р 3186. – Оп. 1. – Спр. 33. – Арк. 111–155.
31. Ошуркевич О. Народнопісенна творчість Волині (дореволюційного походження) : дипломна робота / О. Ошуркевич; науковий керівник канд. мист. Шуст Я. І. Львів, 1957 // Державний архів Волинської області. – Ф. Р 3186. – Оп. 1. – Спр. 33. – Арк. 1–110.
32. Пасічник В. Біля джерел квіткознавства (про роботу В. Гошовського над виданням праць К. Квітки) / В. Пасічник // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2005. – Число 1. – С. 33–48.
33. Пісні з Волині / [упорядкув. текстів та прим. О. Ф. Ошуркевича]. – Київ, 1970. – 336 с.
34. Пісні з Колодяжна : [фольклор. зб.] / записи, упоряд. і прим. О. Ошуркевича. – Луцьк, 1998. – 152 с.
35. Пісні Шевченкового краю / записи, впорядкув. і прим. О. Ошуркевича. – Луцьк, 2006. – 384 с.
36. Рибак Ю. Музичний фольклор Волині та Полісся в етнографічному доробку Олекси Ошуркевича / Ю. Рибак // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї. – Луцьк, 2013. – С. 180–185.
37. Рибак Ю. Олекса Ошуркевич (1933–2010) : Некролог / Ю. Рибак // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2011. – Число 7. – С. 164–166.
38. Солонинка Г. Я. Шуст – фольклорист : Дипломна робота / Солонинка Г.; наук. кер. проф. І. Денисюк; Львівський державний університет ім. Ів. Франка. – Львів, 1998. Рукопис.

39. Стельмашук С. Як ми з Ярославом Шустом збирали народні пісні / С. Стельмашук // У світі звуків і слова. – Львів, 2009. – С.193–197
40. Штундер З. Спогади з мого життя / З. Штундер. – Жовква, 2012. – 48 с.
41. Шуст Я. Кобзарі і лірники України на фоні слов'янського епосу : дис... канд. філол. наук / Я. Шуст. – Львів, 1953. – 200 с.
42. Шуст Я. Ф. М. Колесса / Я. Шуст. – Київ, 1955. – 60 с.
43. Ярмола В. Інструментальна музика Полісся та Волині в фольклористичному доробку Олекси Ошуркевича / В. Ярмола // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2014. – Число 10. – С. 108–116.
44. Kolberg O. Wołyń : Obrzędy, melodii, pieśni / O. Kolberg. – Kraków, 1907.

Добрянська Лина. Олєкса Ошуркєвич и Ярослав Шуст: на пересечении научных интересов.

Изложена история общения в 1956–57 годах Олєксы Ошуркєвича, в то время выпускника Львовского университета, и Ярослава Шуста, руководителя его дипломной работы „Народно-песенное творчество Волини”. Также охарактеризованы отдельные общие направления научной деятельности этих двух известных этнофилологов в области собирания музыкального фольклора, исследования родных местностей выдающихся украинских литераторов, изучения народно-инструментальной культуры Западной Украины, в частности лиричницької традиції, и пр. Констатируется важная роль исследовательской деятельности Я. Шуста и О. Ошуркєвича для развития украинской фольклористики второй половины XX века.

Ключевые слова: Ярослав Шуст, Олєкса Ошуркєвич, народно-песенное творчество Волини, запись фольклора.

Dobrians'ka Lina. Oleksa Oshurkevych and Yaroslav Shust: at the crossroads of scientific interests.

Oleksa Oshurkevych (1933–2010) and Yaroslav Shust (1913–1961) are the famous Ukrainian ethnophilologists. Their life paths crossed in 1956–57 at the Lviv University (Y. Shust was a supervisor of the O. Oshurkevych's graduation thesis on Volyn' folk songs). The article reveals the O. Oshurkevych's tutoring studies under Y. Shust's supervision and their field research discoveries.

Y. Shust advised O. Oshurkevych to explore the core of the professional literature curriculum to prepare the opening chapter of the graduation thesis (on historical exploration of the Volyn' folk music). O. Oshurkevych discovered in the Volyn museum repository the „Folk songs records from Kolodyazhne” MS, written by the famous Ukrainian poetess Lesya Ukrainka and her sister. O. Oshurkevych was the first among Ukrainian folklorists who described this unique manuscript in the second chapter of his graduation thesis.

Other overlapping areas of interest of theoretical and applied studies by Y. Shust and O. Oshurkevych are described in the article as well.

Therefore both of them shared the common interest in the Ukrainian folk art research and were actively engaged in the folklore exploration. The former, Y. Shust, during his work in 1958–60 at the Lviv Conservatoire, recorded (alongside his colleagues) the first tapes of the West-Ukrainian folk music in the aftermath the Second World War. The research recordings archive of the latter, O. Oshurkevych, is immensely impressive and spans over half a century. He is considered as the most efficient folklore's collector in Western Volyn' and Western Polissya region. Although the prime field of research of his teacher, Y. Shust, were located in the Carpathian region, but he were active in the Western Volyn' and Polissya regions as well, as a follow-up to his teacher's Filaret Kolessa studies.

Y. Shust and O. Oshurkevych pursued the regional studies, related to the famous man & woman of Letters, namely Ivan Franko and Lesia Ukrainka. Thereby, O. Oshurkevych explored the folklore at the place and produced several publications, based on the collected materials.

Both possessed a linguistic education, but earnestly pursued the recording exploration of vocal and instrumental music (as well as folk musical instruments and musicianship). Y. Shust and O. Oshurkevych studied the tradition of folk musicians-professionals. In 1953 Y. Shust defended his thesis on the Ukrainian „bandura” and „lira” (hurdy-gurdy) tradition. O. Oshurkevych recorded the hurdy-gurdy players from the late 1960th from the Polissia ethnographic region. In 2002 he published collection of the songs from the surviving representatives of this tradition.

Y. Shust and O. Oshurkevych contributed to various scientific studies of Ukrainian folklore in general and in ethnomusicology in particular. Their creative achievements are still to be explored by the general public.

Key words: Yaroslav Shust, Oleksa Oshurkevych, Volyn' folk songs, recording folk music.